

ARCHEOLOGIENOTA LEKKERBEETSTRAAT KORTRIJK (WVL)

ADEDE Archeologisch Rapport 344 - 2018

SEBASTIEN VAN WETTER

ADEDE ARCHEOLOGISCH RAPPORT 344

**Archeologienota
Lekkerbeetstraat
KORTRIJK (WVL)**

**VERSLAG VAN RESULTATEN:
BUREAUONDERZOEK**

VAN WETTER SEBASTIEN

Colofon

Uitgever	ADEDE bvba
Jaar van uitgave	2018
Plaats van uitgave	Gent
Redactie	Simon Claeys & David Janssens
ISSN	2033-6810

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van ADEDE bvba. ADEDE bvba is niet aansprakelijk voor eventuele schade voortvloeiend uit diens adviezen.

Inhoudsopgave

1	Administratieve fiche	- 4 -
2	Bureauonderzoek	- 9 -
2.1	Archeologische voorkennis	- 9 -
2.2	Aanleiding van het onderzoek.....	- 9 -
2.3	Doel van het onderzoek	- 9 -
2.4	Huidige situatie projectgebied	- 10 -
2.5	Beschrijving geplande werken.....	- 10 -
2.6	Randvoorwaarden	- 11 -
2.7	Werkwijze	- 11 -
3	Assessmentrapport.....	- 19 -
3.1	Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied.....	- 19 -
3.2	Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied	- 21 -
3.2.1	Tertiair geologisch	- 21 -
3.2.2	Quartair geologisch	- 22 -
3.2.3	Bodem	- 22 -
3.2.3.1	Bodemtypekaart.....	- 23 -
3.2.3.2	Potentiële bodemerosie	- 23 -
3.2.3.3	Erosiegevoeligheid.....	- 24 -
3.2.3.4	Landgebruik	- 25 -
3.2.3.5	Gewestplan.....	- 25 -
3.3	Historische situering van het onderzoeksgebied	- 27 -
3.3.1	Algemene historische situering	- 27 -
3.3.2	Historisch kaartmateriaal	- 29 -
3.4	Archeologische situering van het projectgebied.....	- 42 -
4	Besluit	- 45 -
4.1	Archeologische verwachting	- 45 -
4.2	Onderzoeksvragen.....	- 46 -
4.3	Besluit gespecialiseerd publiek	- 47 -
5	Bibliografie.....	- 49 -
6	Lijst van plannen.....	- 50 -
7	Lijst van figuren	- 52 -

1 Administratieve fiche

Projectcode	2018I187
Site	KORTRIJK - LEKKERBEETSTRAAT
Projectsigle ADEDE	KOR-LEK
Ligging	Lekkerbeetstraat 4, 8500 Kortrijk, West-Vlaanderen
Topografische kaart	Zie plannr. 1
Soort onderzoek	Bureauonderzoek
Aard van de vervolgwerven	Aanleg kelderverdieping, nieuwbouw appartementen
Uitvoerder	ADEDE bvba
Erkenningsnummer ADEDE bvba	2015/00058
Erkend archeoloog	Simon Claeys 2017/00184 Alexander Cattryse 2017/00187
Tijdelijke bewaarplaats archief	ADEDE bvba
Bibliografische referentie	Van Wetter S., Janssens, D., 2018, Archeologienota Lekkerbeetstraat - Kortrijk (WVL), ADEDE Archeologisch Rapport 344, Gent.
Grootte projectgebied	Ca. 1553m ²
Periode uitvoering	September - december 2018
Thermen thesaurus Onroerend Erfgoed	Archeologienota, Bureauonderzoek
Verstoorde zones	Zie plannr. 4

 ADEDE
SEARCH & RECOVERY

**KORTRIJK
LEKKERBEETSTRAAT**

ORTHOFOTO 2017

2018I187 19/09/2018

© AGIV

Legende

 Projectgebied

 N

0 75
Meter

ADEDE
 SEARCH & RECOVERY

**KORTRIJK
LEKKERBEETSTRAAT**

BASISKAART VLAANDEREN (GRB)

2018187

19/09/2018

© AGIV

Legende

Projectgebiet

Meter

**KORTRIJK
LEKKERBEETSTRAAT**

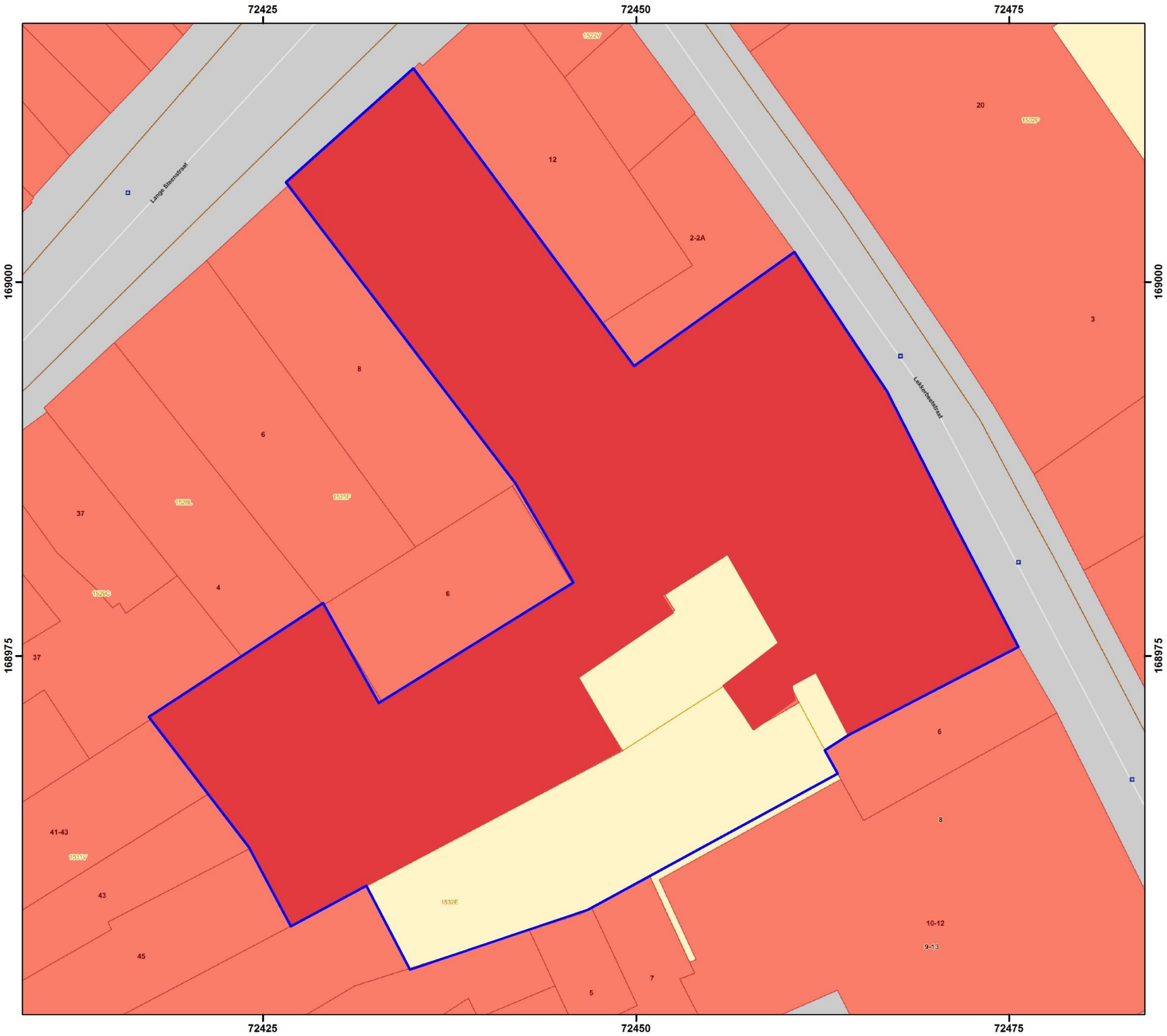
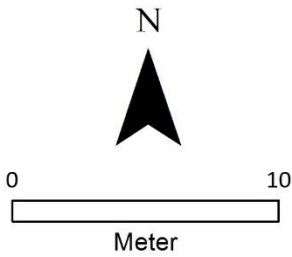
Verstoorde zones

2018I187 07/12/2018

© AGIV

Legende

- Projectgebied
- Bebouwing

2 Bureauonderzoek

2.1 Archeologische voorkennis

Tot op heden werd binnen het onderzoeksgebied geen archeologisch onderzoek uitgevoerd. Het onderzoeksgebied situeert zich binnen de vastgestelde archeologische zone van de Kortrijkse historische stadskern en in de directe omgeving zijn tal van archeologische waarden gekend. Deze worden nader besproken onder §3.4.

2.2 Aanleiding van het onderzoek

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300m² of meer bedraagt. De initiatiefnemer is daarom verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

2.3 Doel van het onderzoek

Deze archeologische nota heeft tot doel om door middel van de bestaande archeologische, geografische, geologische, en historische bronnen de mogelijkheid tot het aantreffen van archeologisch waardevolle sites binnen het projectgebied te onderzoeken. Aan de hand van de verzamelde informatie wordt vervolgens een programma van maatregelen opgesteld met het doel de archeologische kennis te bewaren voor de volgende generaties.

Volgende onderzoeksvragen worden in deze archeologienota behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied?
- Zijn er archeologische sites met relevante cultuurhistorische waarde gekend op of in de omgeving van het onderzoeksgebied?
- Hoe evolueerde het historisch landgebruik van het onderzoeksgebied?
- Hoe evolueerde de historische bebouwing van het onderzoeksgebied?
- Wat is de potentiële impact van de geplande werken op het cultuurhistorisch en archeologisch erfgoed?

2.4 Huidige situatie projectgebied

Het projectgebied is gelegen tussen twee gemeentewegen met name de Lekkerbeetstraat en de Lange Steenstraat. In de Langesteenstraat bevindt zich een historisch gebouw (late 18^e – vroege 19^e eeuw) van drie bouwlagen met dak, met links daarvan een gebouw met twee bouwlagen en dak. Aan de rechterzijde staat een appartementsgebouw uit de jaren 60 van 5 bouwlagen. De percelen zijn volledig volgebouwd. Het rechterperceel is zelfs quasi volledig volgebouwd over 5 bouwlagen. Het gelijkvloers wordt ingenomen door een handelsruimte, de verdiepingen waren tot voor kort ingenomen door kantoren van UNIZO.

Aan de Lekkerbeetstraat waren in het rechterpand de kantoren van UNIZO (Middenstand) gevestigd. Het bestaande gebouw is in de loop der jaren door verschillende eigenaars grondig verbouwd, waarbij onder andere een extra bouwlaag (3 in totaal). Het linker pand beslaat een meersgezinswoning.

De overige percelen worden ingenomen door groenaanleg, voornamelijk hoogstammen (acacia's en rode beuk) en verharding (ca. 500m²).

Voor een inplantingsplan van de bestaande toestand wordt verwezen naar plannr. 5.

2.5 Beschrijving geplande werken

De geplande werken houden de afbraak van een deel van de bestaande bebouwing in en de nieuwbouw van 11 appartementen met gemeenschappelijke ruimte en handelsruimte op het gelijkvloers. Daarnaast staat er een verbouwing gepland van bestaande gebouwen naar 12 appartementen. De bestaande gebouwdelen aan de Lekkerbeetstraat deel A worden gesloopt en vervangen door nieuwbouw. De vleugel gelegen aan deel B blijft behouden en zal enkel gerenoveerd worden. Hetzelfde geldt voor vleugel C (naar de Lange Steenstraat toe), deze wordt enkel gestript en gerenoveerd. Tot slot wordt een deel van de bestaande buitenaanleg en tuinmuur verwijderd.

Op het gelijkvloers worden twee appartementen ingericht (132m² + 47m²), een nieuwe handelsruimte (277m²) en gemeenschappelijke ruimte (62m²). Doorheen het projectgebied, voornamelijk de westelijke helft worden rioleringen aangelegd voor de af- en aanvoer van regenwater, fecaalwater en afvalwater. De verharding op het projectgebied zal waterdoorlatend zijn en wordt voornamelijk aangelegd om een toegang te creëren voor de brandweer.

De bestaande kelder (285m²) wordt verwijderd, waarbij wel de begrenzende muren als keermuren aan de Lekkerbeetstraat behouden worden. Daarnaast komt er een uitbreiding van de kelderoppervlakte met 73m². De nieuwe voorziene kelder heeft een totale oppervlakte 385m². De kelderruimte ingedeeld in een fietsenberging (91m²), wasruimte (20m²), tellerlokaal (8m²) en afvalberging (29m²). De overige ruimte wordt ingenomen door privé bergingen per appartement. De bestaande kelder onder de handelsruimte blijft ongewijzigd. De kelderruimte zal een verdieping kennen tot 3m onder het niveau van het huidige maaiveld. De kelder zal kunnen bereikt worden via een trappenhuis met een liftschacht (ten noorden).

Het regenwater wordt opgevangen in drie regenwatertanks van respectievelijk 20.000l (2x) en 5.000l (1x), waarbij een overloop wordt voorzien die wordt opgevangen in twee infiltratiekragen met een gecombineerde inhoud van 3000l. De infiltratiekragen hebben de dimensies 240x120x80cm. Er komt een septische put met een opvang van 17.500l en een sifonput.

De bestaande bomen worden verwijderd, met uitzondering van de centrale rode beuk die behouden blijft. Er zal een binnentuin aangelegd worden met een oppervlakte van 365m², deze is een samensmelting van de gemeenschappelijke tuin van de meergezinswoning op nr. 4, het handelspand aan de Doorniksestraat 47 en de buitenruimte van het pand UNIZO. Daarnaast wordt de nieuwe binnentuin vermeerderd met een deel van de gesloopte oppervlaktes. Tot slot wordt de binnentuin genivelleerd; het huidige niveau ligt tussen de 40 en 93cm boven het maaiveld, dit zal genivelleerd worden tot maximaal 24cm boven het maaiveld.

Voor een inplantingsplan van de ontworpen toestand wordt verwezen naar plannr. 6.

2.6 Randvoorwaarden

Aangezien de huidige bebouwing en verharding eerst nog dient verwijderd te worden zal eventueel verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem moeten worden uitgevoerd in uitgesteld traject.

2.7 Werkwijze

Dit bureauonderzoek heeft tot doel de aanwezigheid en de bewaringstoestand van de archeologische resten binnen het projectgebied in te schatten, alsook de impact van de geplande werken op het aanwezige archeologische erfgoed. Op basis van de verworven kennis kunnen concrete aanbevelingen geformuleerd worden voor een eventuele verder prospectie-

/opgravingsstrategie. De archeologische verwachting van het projectgebied wordt gebaseerd op gekende geologische, landschappelijke, archeologische, historische en geografische bronnen. Hiervoor wordt beroep gedaan op gekende literatuur, de Centraal Archeologische Inventaris, het Geoportaal van Onroerend Erfgoed en de Databank Ondergrond Vlaanderen. Dit alles wordt vervolgens samengelegd met topografische kaarten, recente luchtfoto's, kadasterkaarten en plannen van de gekende/geplande toestand.

Overzicht geconsulteerde kaarten:

- Onderzoeksgebied:
 - Inplantingsplan huidige toestand
 - Inplantingsplan geplande toestand
 - Doorsnede bestaande toestand
 - Doorsnede nieuwe toestand
- Geografische/geo (morfo)logische en bodemkundige situering:
 - Topografische kaart
 - Orthofoto
 - Kadasterkaart
 - Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II
 - Tertiair geologische kaart
 - Quartair geologische kaart
 - Bodemtypekaart
 - Potentiële bodemerosiekaart
 - Erosiegevoeligheidskaart
 - Bodemgebruiksbestand
 - Gewestplan
- Historische situering:
 - Kaart van J. Van Deventer, 1540
 - Kaart van Sanderus, 1560
 - Kaart van P. Le Poivre, 1580
 - Kaart van L. de Bersaques, 1641
 - Kaart van Ferraris, 1777
 - Kaart van Cierkens, 1822
 - Topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw (1950 – 1970)
 - Luchtfoto's

- Archeologische situering:
 - Geoportaal Centraal Archeologische Inventaris
 - Inventaris Onroerend Erfgoed

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

KORTRIJK LEKKERBEETSTRAAT

Bestaande toestand

2018|187

07/12/2018

© AGIV

Legende

KORTRIJK LEKKERBEETSTRAAT

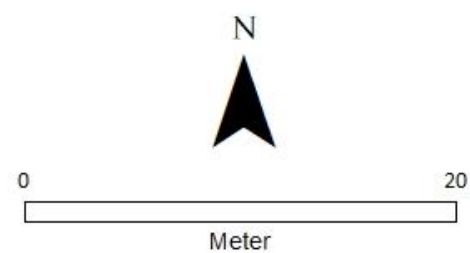
Bestaande toestand - Kelder

2018|187

07/12/2018

© AGIV

Legende

KORTRIJK LEKKERBEETSTRAAT

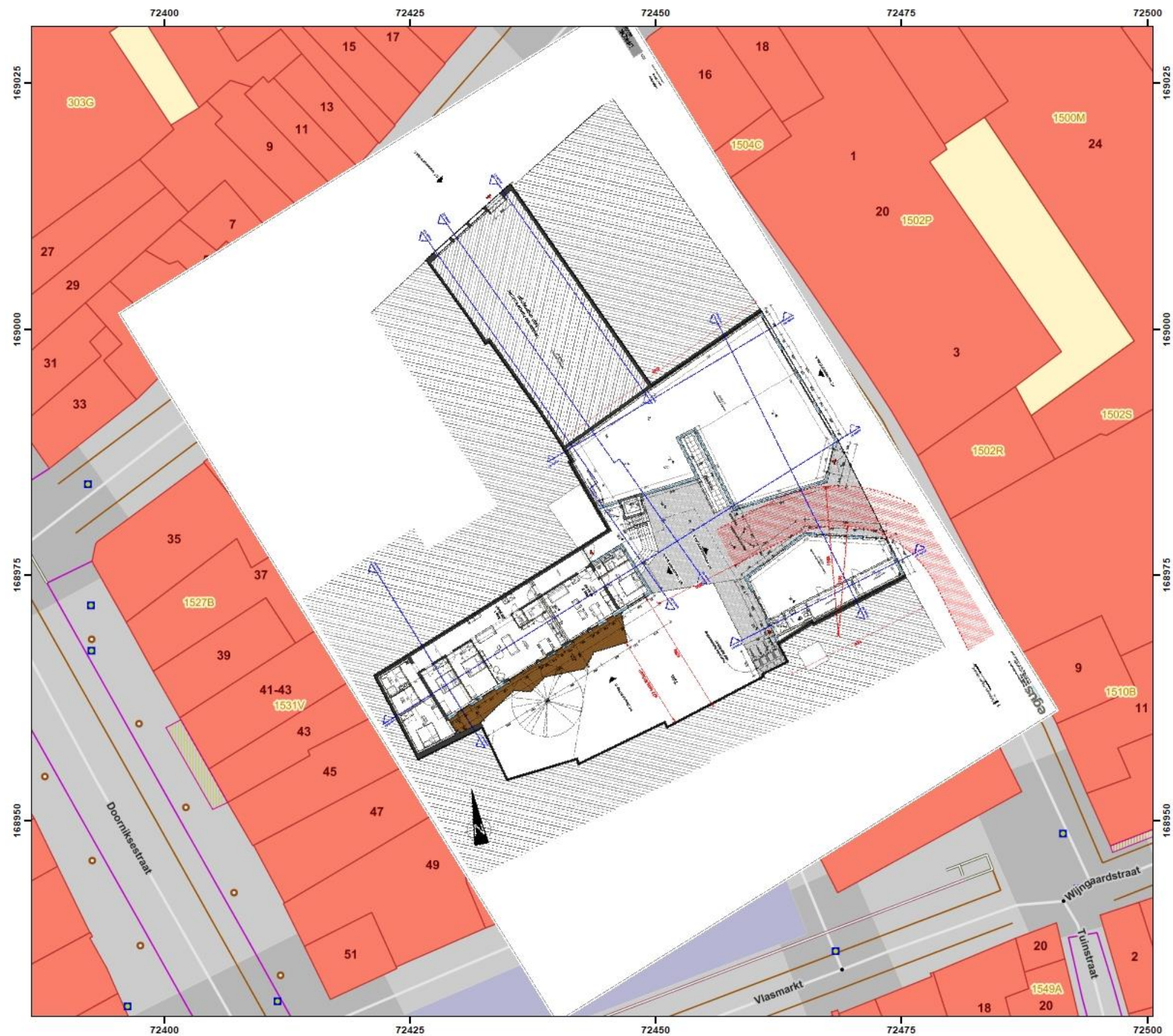
Geplande toestand - Gelijkvloers

2018I187

07/12/2018

© AG IV

Legende

KORTRIJK LEKKERBEETSTRAAT

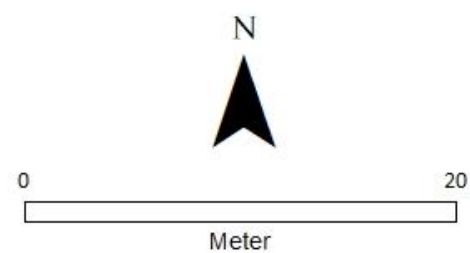
Geplande toestand - Kelder

2018|187

07/12/2018

© AGIV

Legende

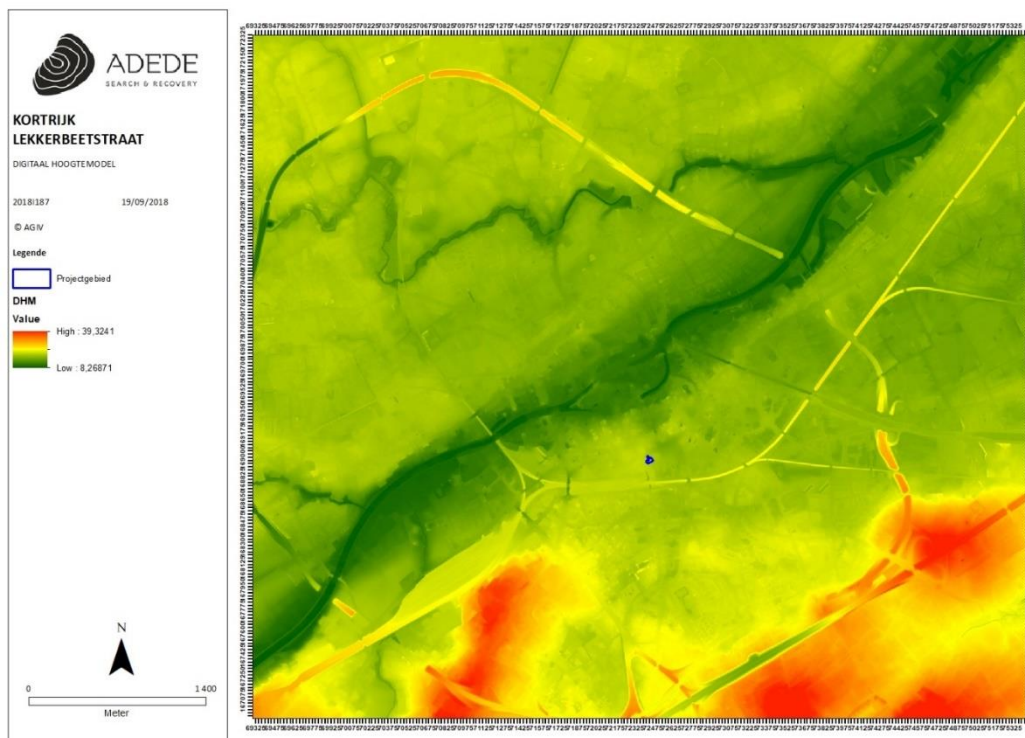

doorsneden

3 Assessmentrapport

3.1 Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied

De stad Kortrijk is gelegen in het zuiden van de provincie West-Vlaanderen. Ze telt een dikke 41000 inwoners (data:2002) en is 2237ha groot. De Leie doorsnijdt van zuidwest naar noordoost de binnenstad en heel de stadsontwikkeling is nauw verbonden met de evolutie van de Leievallei en het vruchtbare hinterland van de Zuid-West-Vlaamse heuvelzone. Kortrijk-centrum wordt begrensd door haar deelgemeenten Bellegem (ten zuiden), Bissegem (ten westen) Heule (ten noorden) Marke (ten zuidwesten) en Rollegem (ten zuidwesten) en door Harelbeke (ten oosten) en Zwevegem (ten zuidoosten).¹

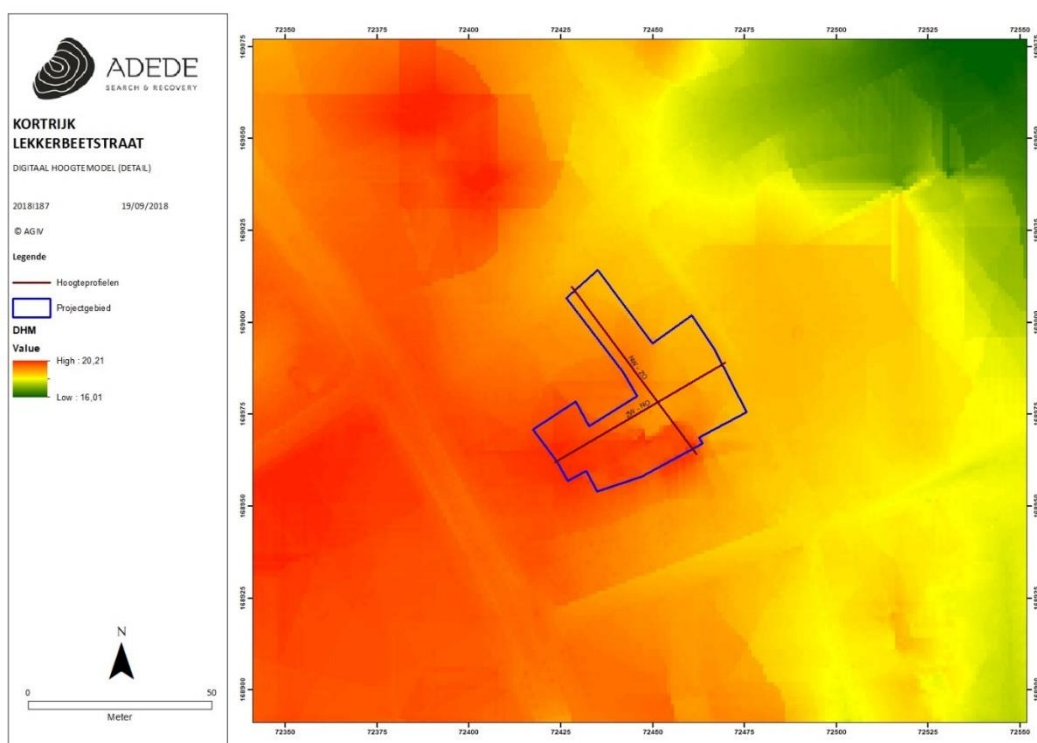

Figuur 1. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m.

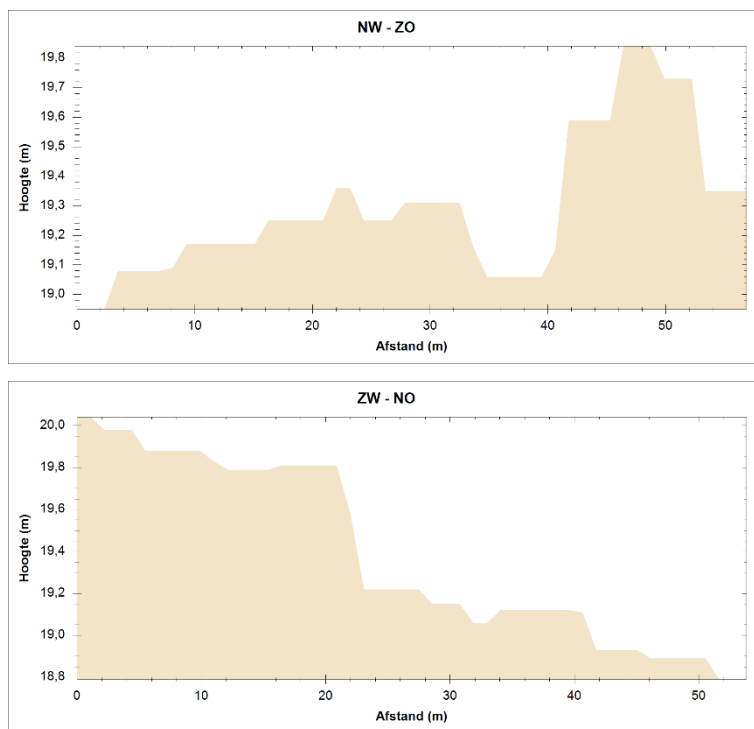
Het projectgebied is gesitueerd ter hoogte van de Lekkerbeetstraat 4 in het stadscentrum van Kortrijk, even ten zuiden van de Grote Markt. De onderzoekzone omvat een aanzienlijk deel van een gebouwenblok die wordt gevormd door de rechthoek Lekkerbeetstraat – Langesteestraat – Doorniksestraat – Vlasmarkt. Het projectgebied kent een relatief vlak hoogteverloop, waarbij er een

¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Kortrijk [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121715> (geraadpleegd op 18 september 2018).

lichte daling van circa vast te stellen is over het terrein van zuidwest naar noordoost. Het terrein kent een maximale hoogte van 20m (TAW) en minimale hoogte 18,8m (TAW).

Figuur 2. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m (detail).

Figuur 3. Hoogteprofielen van het projectgebied.

3.2 Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied

3.2.1 Tertiair geologisch

Het projectgebied situeert zich op het **Lid van Moen**. Dit lid is deel van de **Formatie van Kortrijk**. Deze formatie bestaat hoofdzakelijk uit mariene kleiige sedimenten, die weinig macrofossielen bevatten en is de eerste afgezette formatie van het Vroeg-Eoceen (54,8 Ma – 49,0 Ma). Over het algemeen worden de afzettingen siltiger of zandiger (ondieper afzettingsmilieu) naar het zuidoosten toe en homogeen kleiiger naar het noorden en noordoosten toe (dieper afzettingsmilieu). De Formatie van Kortrijk wordt ingedeeld in vier leden; van onder naar boven: het Lid van Mont-Héribu, het Lid van Saint-Maur, het Lid van Moen en het Lid van Aalbeke. Het Lid van Mont-Héribu rust op de Groep van Landen. Het Lid van Moen is afgezet tijdens een periode van zeespiegelschommelingen, wat resulteerde in een heterogeen sedimentpakket. Het is een grijze kleiige silt, waartussen intercalaties voorkomen van zand met grof glauconiet of gebroken schelpresten. Deze grove lagen zijn vermoedelijk afgezet tijdens stormperiodes (tempestieten). Naar het noorden en noordoosten toe gaat deze eenheid over naar een meer homogene kleigere afzetting.

De Tertiair geologische kaart (1:50.000) geeft de lithologie van de afzettingen onder de Quartaire afzettingen weer.

Figuur 4. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.

3.2.2 Quartair geologisch

Het onderzoeksgebied situeert zich ter hoogte van het **Quartair Type 3**, met type 3a in de directe omgeving. Type 3a bestaat uit een fluviaatiele afzetting van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), aan de basis gevolgd door een eolische afzetting (zand tot zandleem) van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen met eventuele hellingsafzettingen. Dit eolisch dek kan lokaal afwezig zijn. De top bestaat uit fluviaatiele afzettingen (organochemisch en primariën inclusief) van het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan). Het Type 3 heeft dezelfde opbouw als Type 3a maar zonder de Holocene fluviaatiele afzetting aan de top.

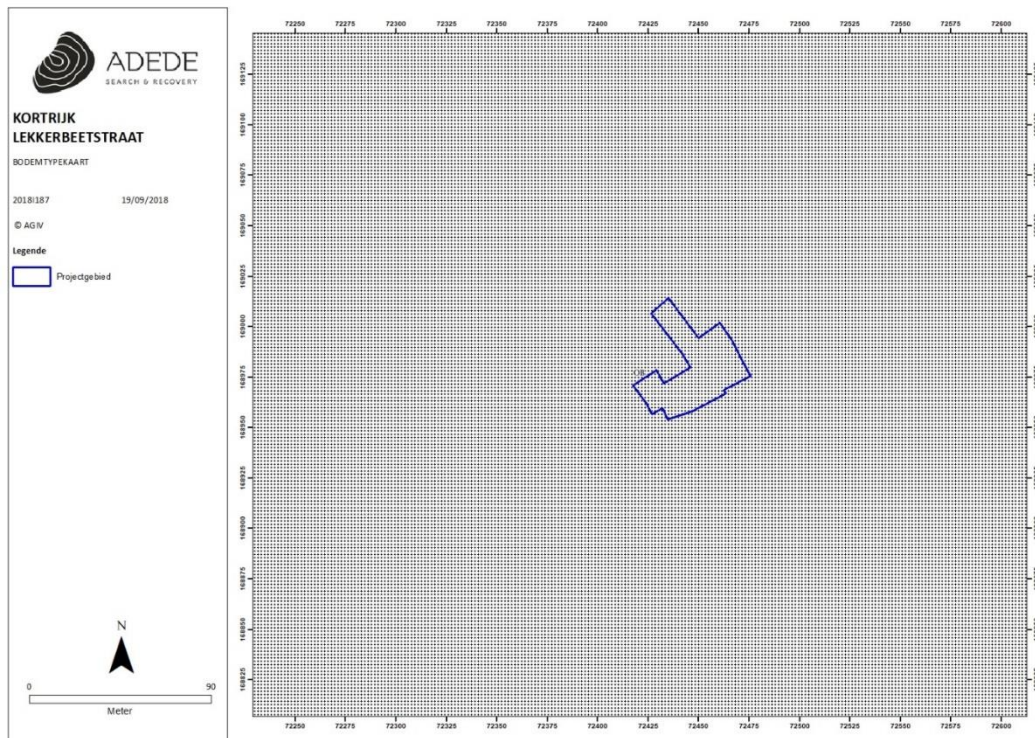
Figuur 5. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.

3.2.3 Bodem

In dit hoofdstuk worden achtereenvolgens de bodemtypekaart, potentiële bodemerosiekaart, erosiegevoeligheidskaart en het bodemgebruiksbestand besproken.

3.2.3.1 Bodemtypekaart

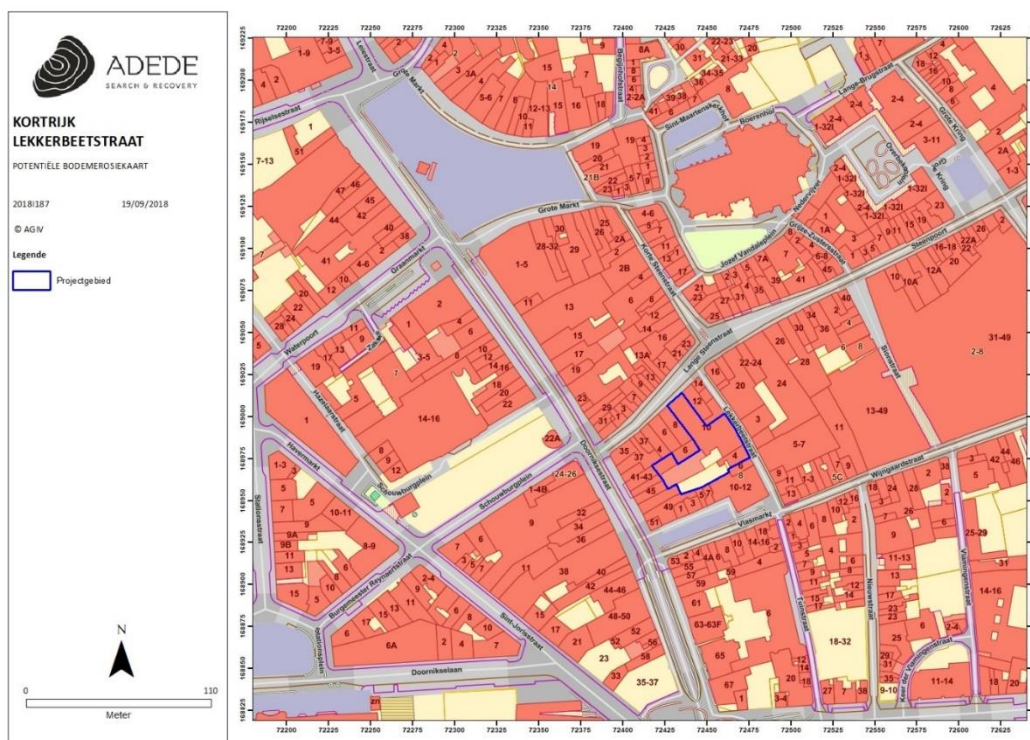
Ter hoogte van het onderzoeksgebied wordt de bodem gekenmerkt door het bodemtype OB. Het **bodemtype OB** is een antropogeen bebouwd bodemtype, waarbij de oorspronkelijke bodem sterk verstoord kan zijn door de aanwezige bebouwing/verharding en hierdoor is de natuurlijke bodemopbouw vaak niet meer te herkennen.

Figuur 6. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.

3.2.3.2 Potentiële bodemerosie

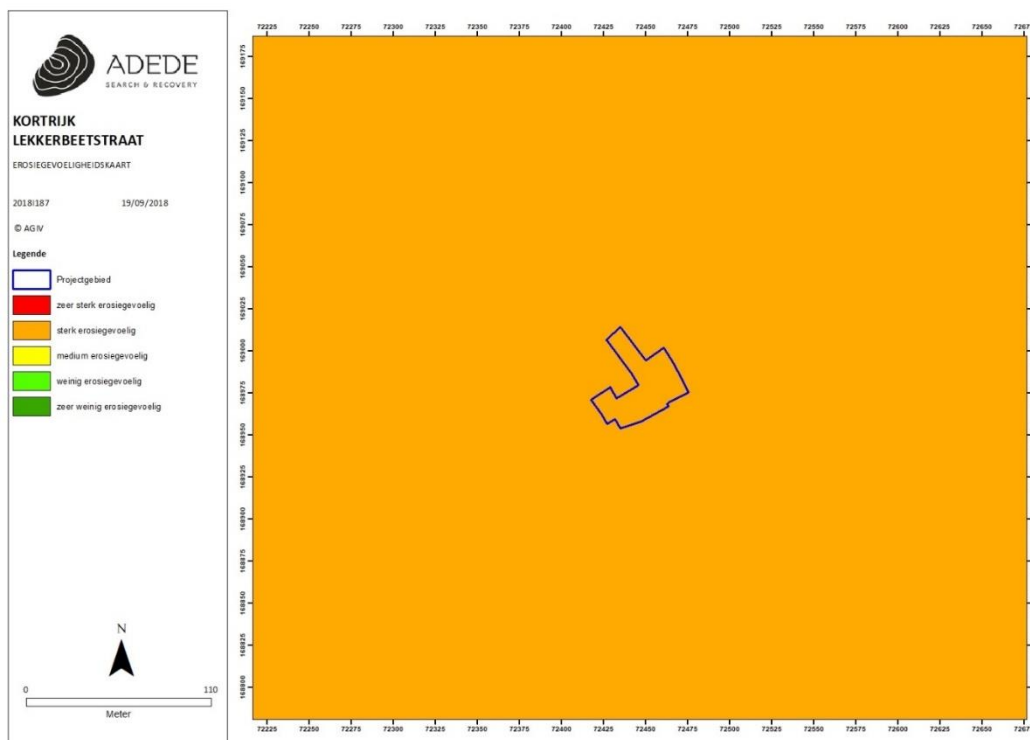
De potentiële bodemerosie is voor het onderzoeksgebied **niet gekarteerd**. Aangezien de verwaarloosbare tot zeer lage potentiële bodemerosie die wordt aangegeven voor de gebieden rondom de Kortrijkse binnenstad kan er worden vanuit gegaan dat deze voor het projectgebied tevens verwaarloosbaar tot zeer laag zal zijn.

Figuur 7. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.

3.2.3.3 Erosiegevoeligheid

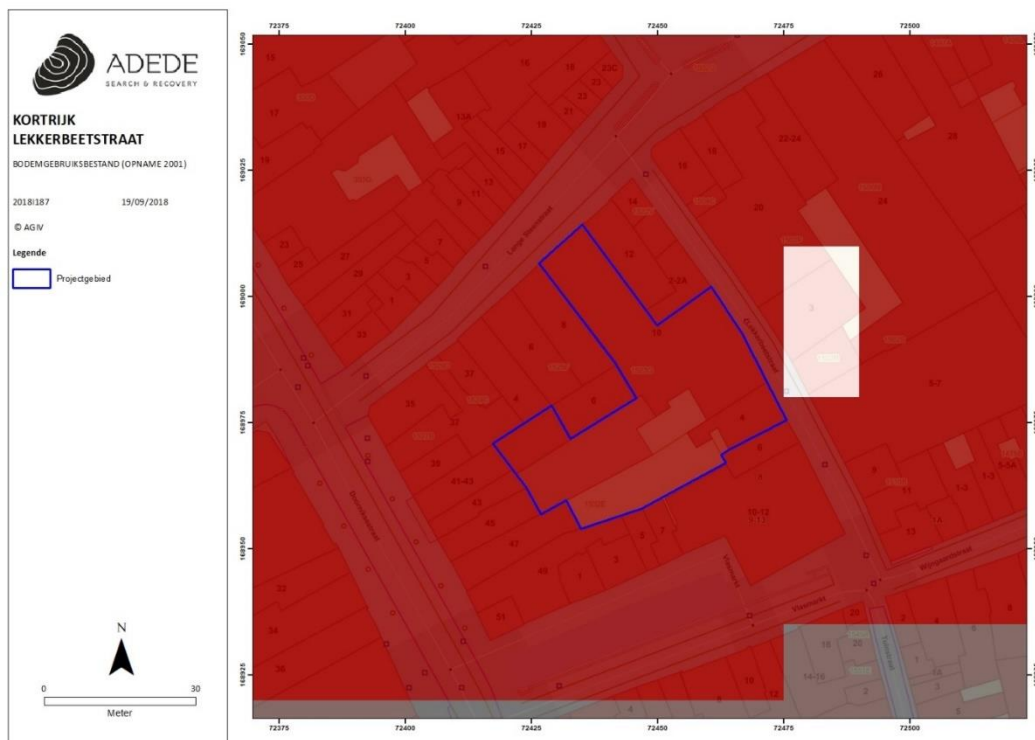
Ter hoogte van het onderzoeksgebied wordt de bodem beschreven als **sterk erosiegevoelig**.

Figuur 8. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.

3.2.3.4 Landgebruik

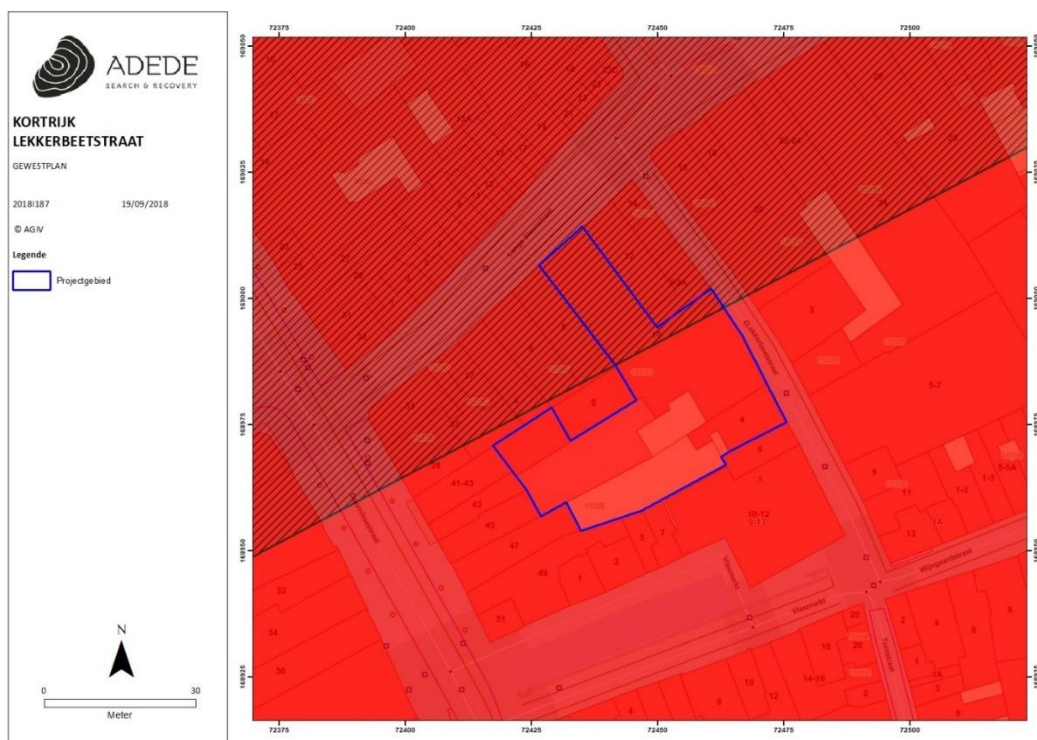
Het hele onderzoeksgebied bevindt zich in een zone die wordt omschreven als **'kernstadbewoning'**. Dit zijn gebieden die voornamelijk bezet zijn door structuren en het transportnetwerk. Gebouwen, wegen en artificiële verharde oppervlakten die meer dan 80% van de totale oppervlakte uitmaken (minstens 80% is verhard).

Figuur 9. Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand.

3.2.3.5 Gewestplan

Volgens het gewestplan bevindt het onderzoeksgebied zich integraal in een zone die een bestemming kent als **'woongebied'**. De gearceerde zone waaronder ook het noorden van het onderzoeksgebied valt heeft een meer gespecificeerde bestemming als **'woongebied met cultureel-, historische en/of esthetische waarde'**.

Figuur 10. Situering van het projectgebied op het gewestplan.

3.3 Historische situering van het onderzoeksgebied

3.3.1 Algemene historische situering ²

Dankzij de vruchtbare zandleembodem en de loop van de Leie is de Kortrijkse regio erg aantrekkelijk en kent ze reeds zeer vroeg menselijke activiteit. Ten noorden van de Gavermeersen wijzen archeologische vondsten op kampementen uit het Mesolithicum. Ook uit het Midden-Neolithicum, het Laat-Neolithicum, de Bronstijd en de La Tène-periode worden vondsten opgetekend. De bewoning situeert zich hoofdzakelijk op de vruchtbare boorden van de Leie, de Gaverbeek, de Heulebeek, de Markebeek, de Mosscherbeek en de Neerbeek. Nog voor het midden van de 1ste eeuw na Christus ontwikkelt zich op beide oevers van de Leie een Romeinse vicus met de vermoedelijke naam Cortoracium. De eerste vermelding van die naam 'Cortoracium' stamt uit de 4de of 5de eeuw, wanneer een ruitereenheid 'de Milites Cortoracenses' wordt vernoemd. De vicus ontstaat langs de kruising van de heirbaan Boulogne-Tongeren en de heirbaan Doornik-Oudenburg en strekt zich op de linkeroever van de Leie uit over een afstand van 250m van west naar oost én 500m van zuid naar noord; op de rechteroever van de Leie van oost naar west over een afstand van 1150m. Ten tijde van de Germaanse invallen zou de nederzetting gedeeltelijk verlaten worden. Toch kan op basis van archeologische vondsten worden gesteld dat het Romeinse Cortoracium zich ontwikkelt tot een vroegmiddeleeuwse bewoningskern. Onder het bewind van de Merovingische vorsten wordt Kortrijk een municipium dat al vroeg in de 7de eeuw een uitgebreide christianisatie ondergaat. Sint-Elooi sticht omstreeks 650 een capela ter ere van Sint-Maarten daar waar later de Sint-Maartenskerk zal worden gebouwd. Sint-Amandus zou er een kapel hebben gesticht, waarrond later de proosdij van Sint-Amand ontstaat. In 847 schenkt Karel de Kale 30ha grond aan de Sint-Amandsabdij te Kortrijk. Een muntatelier, dat onder zijn bewind in Kortrijk is opgericht, slaat munten met de beeltenis van Karel de Kale voorzien van het opschrift 'Curtiaco'. Kortrijks vorser Ph. Despriet meent in de vroegmiddeleeuwse plattegrond van de stad twee halfcirkelvormige zones (D-shape) te herkennen, die restanten zouden zijn van een winterkamp van Noormannen, die volgens historische bronnen in de winter van 880-881 in Kortrijk overbruggen. Het kamp zou begrensd worden door de Leiestraat, de boogvormige zijde van de Grote Markt en de zuidelijke begrenzing van het begijnhof.

In 1071 wordt Kortrijk een onafhankelijke kasselrij onder het Graafschap Vlaanderen. Het 'Opidium Cortracense' bestaat uit een mottekasteel en de nederzetting errond. Het grondgebied wordt in het noorden begrensd door de Leie, in het zuiden en het oosten door een vertakking van de Klakkaardsbeek en ten westen door een gracht. Het domein van de Graaf van Vlaanderen bestaat

² Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Kortrijk [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121715> (geraadpleegd op 18 september 2018).

onder meer uit de burcht, een neerhof, een boomgaard en magazijnen. In 1199 start de constructie van de Onze-Lieve-Vrouwekerk ter hoogte van de boomgaard van het kasteel. Het wereldlijke gedeelte van de middeleeuwse stadskern speelt zich af rond de Grote Markt. De Halle, waar kooplieden hun goederen sleten, kent een eerste vermelding in de 13de eeuw. Kortrijk heeft reeds in de 12de eeuw het stadsrecht verworven en krijgt hierdoor ook zijn eigen schepenbank. Het eerste stadhuis wordt opgericht in de Rijselstraat en heeft de omvang van een burgerhuis. Op het einde van de 13de eeuw ontstaat er een twist tussen de Franse koning Filips de Schone en zijn leenman Gwijde van Dampierre, die toenadering had gezocht tot de Engelse koning. In 1297 valt Kortrijk in Franse handen. De Franse koning laat er in 1300-1301 een imposante dwangburcht bouwen. In 1385 verwerft Kortrijk haar oude vrijheden opnieuw.

Om het Graafschap Vlaanderen adequater te kunnen beschermen, beslist Hertog Filips de Stoute van Bourgondië om Kortrijk te versterken. Deze Bourgondische omwalling wordt tussen 1354 en 1454 opgericht en omvat ook een deel van de noordelijke Leie-oever, waar zich ondanks de minder gunstige bodem en risico op wateroverlast, een nieuwe woonkern ontwikkelt. Het is op dit moment dat ook de voor Kortrijk zo karakteristieke Broeltorens tot stand komen. Tot de 14de eeuw zijn zowat alle woningen van hout, behalve de zogenaamde symbolen van stedelijke macht zoals het stadhuis, het belfort en de halle. Op het eind van de 14de eeuw worden de hoofdstraten geplaveid en worden de eerste riolen aangelegd. Vanaf de 15de eeuw worden de eerste stenen huizen opgericht. In de Leie-, Doornik-, Rijsel- en Lange Steenstraat werden restanten teruggevonden van zogenaamde "stenen", grote stenen huizen toebehorend aan vermogende poorters.

Op economisch vlak zijn vooral de wolbewerking en de lakennijverheid de motoren die de Kortrijkse economie doen draaien. Kortrijk dankt zijn ontwikkeling vooral aan zijn gunstige ligging op een knooppunt van wegen en de Leie. Vanaf eind 15de eeuw duiken de eerste sporen van de Kortrijkse damastweverij op.

Figuur 11. Situatie Kortrijkse binnenstad rond 1350 volgens Despriet (projectgebied wit omcirkeld).³

3.3.2 Historisch kaartmateriaal

Wat betreft historisch – cartografisch bronnenmateriaal is er wel een en ander beschikbaar over de Kortrijkse binnenstad. De oudste bron is de kaart die werd opgesteld door **Jacob van Deventer** en

³ DESPRIET PH. 2008, *Kortrijk en Vauban (1633-1707). Het ontstaan en de topografie van een vesting. 4e tot 19e eeuw. (Archeologische en Historische Monografieën van Zuid-West-Vlaanderen, 68).*

dateert van ongeveer **halfweg 16^e-eeuw**. De kaart toont het projectgebied binnen de 14^e-eeuwse Bourgondische stadsomwalling, even ten zuiden van de Grote Markt. Het onderzoeksgebied kent op dat moment al een duidelijke stedelijke bewoning. De huizenblok tussen de Lekkerbeetstraat in het oosten en de Doorniksestraat in het westen, waartoe de onderzoekzone behoort, lijkt qua inplanting in de stadsplattegrond op dat moment al niet veel meer te verschillen met de huidige inplanting van de bebouwing. In de noordwesthoek van de huizenblok is op de kaart een religieus gebouw zichtbaar. Hoogstwaarschijnlijk is dit een afbeelding van de in de 14^e eeuw opgerichte Sint-Joriskapel met bijbehorend gasthuis voor reizende passanten. Het gasthuis verdween in 1747 en de kapel werd in 1813 afgebroken.⁴

Figuur 12. Situering van het projectgebied op de Van Deventerkaart, medio 16^e eeuw.⁵

⁴ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: *Modernistisch hoekpand* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/59469> (geraadpleegd op 18 september 2018).

⁵ Koninklijke Bibliotheek van België

Figuur 13. Situering van het projectgebied op de Van Deventerkaart, medio 16^e eeuw (detail). ⁶

De volgende kaart is de plattegrond van Kortrijk die door **Sanderus** werd opgenomen in de **Flandria Illustrata**. De tekening is wellicht van de hand van **Jacob van Deventer**, stamt uit ca **1560**, en werd later opgenomen in de *Flandria Illustrata*. Ze verschilt lichtjes van het origineel, deze versie is wellicht hernomen door Louis de Bersaques in 1640. In opmerkelijk detail wordt de Kortrijkse toenmalige binnenstad, en bijgevolg ook het onderzoeksgebied, weergegeven. Ter hoogte van het projectgebied zijn verscheidene stadswoningen waar te nemen langs de Lekkerbeetstraat. Achter de huizenrij zijn tuinen zichtbaar. Deze worden van de tuin van de Sint-Joriskapel gescheiden door een houten schutting. In hoeverre de tuin van de kapel de afbakening van het onderzoeksgebied oversnijdt is aan de hand van deze kaart moeilijk te achterhalen.

⁶ Koninklijke Bibliotheek van België

Figuur 14. Situering van het projectgebied op de kaart van Sanderus.⁷

⁷ <https://beeldbank.kortrijk.be/>

Figuur 15. Situering van het projectgebied op de kaart van Sanderus (detail).⁸

Nog een 16de-eeuwse cartografische bron is het **Stadsgezicht op Kortrijk van Pierre Le Poivre** die de situatie weergeeft ten tijde van de opstand tegen het Spaans bestuur. In en om de stad zijn de krijgsverrichtingen afgebeeld, die zich afspeelden tijdens de inname van de stad door de Malcontenten op 27 februari **1580**. Soldaten heroveren de stad na een inval via de Rijselsepoort. De kaart biedt een erg gedetailleerd zicht op de laat 16^e-eeuwse bebouwing binnen de Kortrijkse stadsomwalling. Ter hoogte van het onderzoeksgebied lijken zich typische post-middeleeuwse stadswoningen te bevinden. Binnenin de huizenblok is er open ruimte aanwezig. Dwars door de huizenblok lijkt een steeg te lopen vanaf de Langesteestraat naar de Vlasmarkt. De steeg loopt mogelijk door het onderzoeksgebied. Langs weerszijden van de steeg lijkt zich wat bebouwing voor te doen. In dit opzicht verschilt de kaart wat in vergelijking met de voorgaande, waar de tuinen door een houten schutting van elkaar werden gescheiden.

⁸ <https://beeldbank.kortrijk.be/>

Figuur 16. Situering van het projectgebied op het stadgezicht van Pierre Le Poivre (1580).⁹

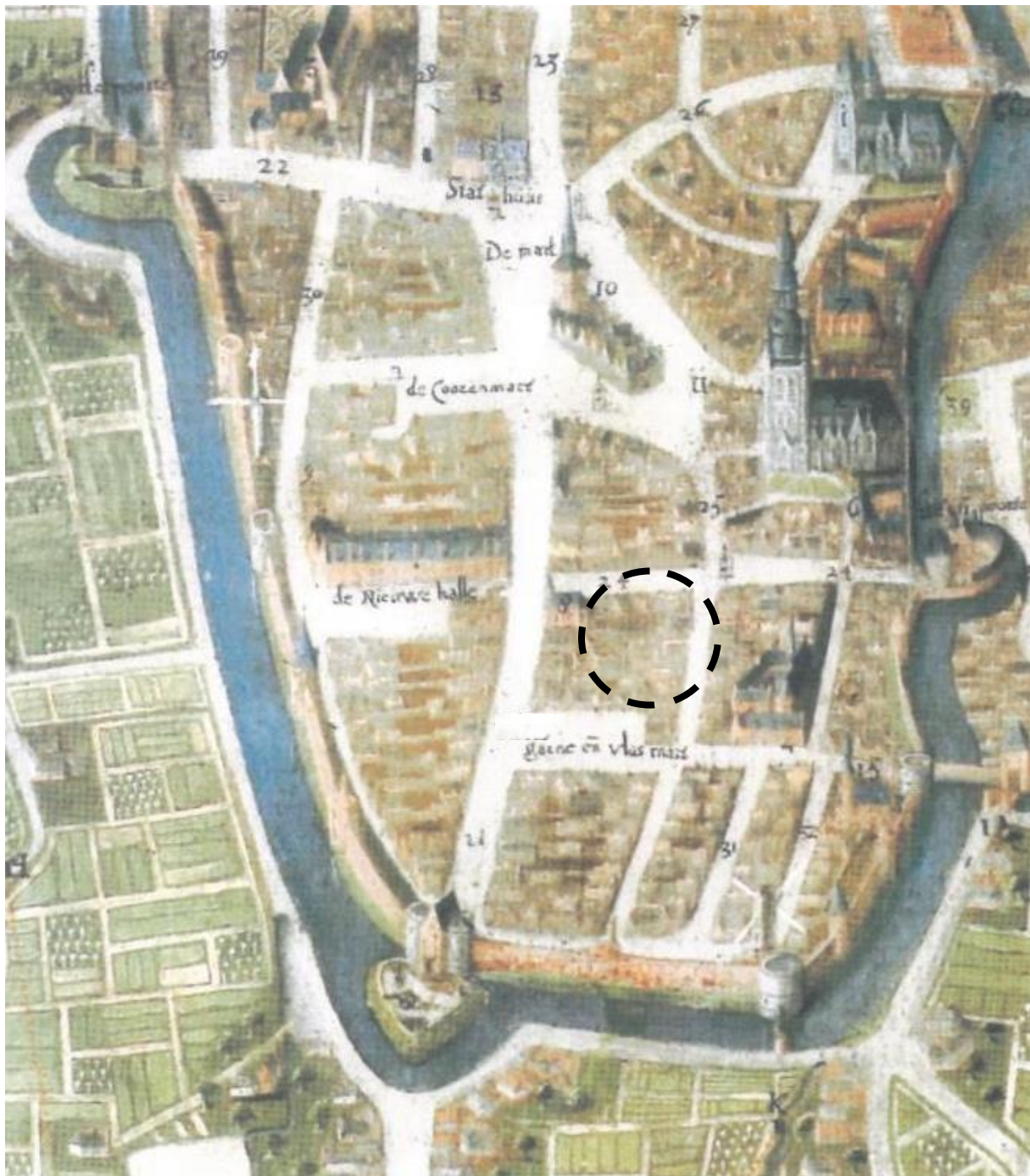
⁹ <https://beeldbank.kortrijk.be/>

Figuur 17. Situering van het projectgebied op het stadgezicht van Pierre Le Poivre (1580).¹⁰

Een 17^e-eeuwse bron is de stadsplattegrond van de hand van landmeter **Louis de Bersaques** uit **1641**. De kaart geeft een vogelperspectief op de Kortrijkse binnenstad vanuit het zuiden. Ook het onderzoeksgebied is zichtbaar. De St-Joriskapel staat duidelijk weergegeven maar wat betreft de rest van de huizenblok waartoe ook het onderzoeksgebied behoort is het moeilijk iets concreet te stellen omwille van het gebrek aan detail. Het lijkt er wel op dat de situatie sterk aanleunt bij voorgaand kaartmateriaal.

¹⁰ <https://beeldbank.kortrijk.be/>

Figuur 18. Stadscentrum in 1634-1641 door L. de Bersaques.¹¹

Op de **Ferrariskaart**, opgesteld in de **tweede helft van de 18^e eeuw**, verandert het perspectief van de kaarten van een vogelperspectief naar een volwaardig bovenaanzicht. De voornaamste verandering ten opzichte van voorgaand kaartmateriaal is een schijnbaar verhoogde densiteit aan bebouwing binnen de huizenblok waartoe het onderzoeksproject behoort. De grote open ruimte lijkt ondertussen iets meer ingevuld te zijn en ook de steeg lijkt nu verdwenen. Ter hoogte van het

¹¹ <https://beeldbank.kortrijk.be/>

onderzoeksgebied is wel nog een stuk onbebouwd gebied aanwezig dat, mits enige verbeelding, gelijkenissen vertoont met de open ruimte die vandaag ook nog steeds aanwezig is ter hoogte van het onderzoeksgebied.

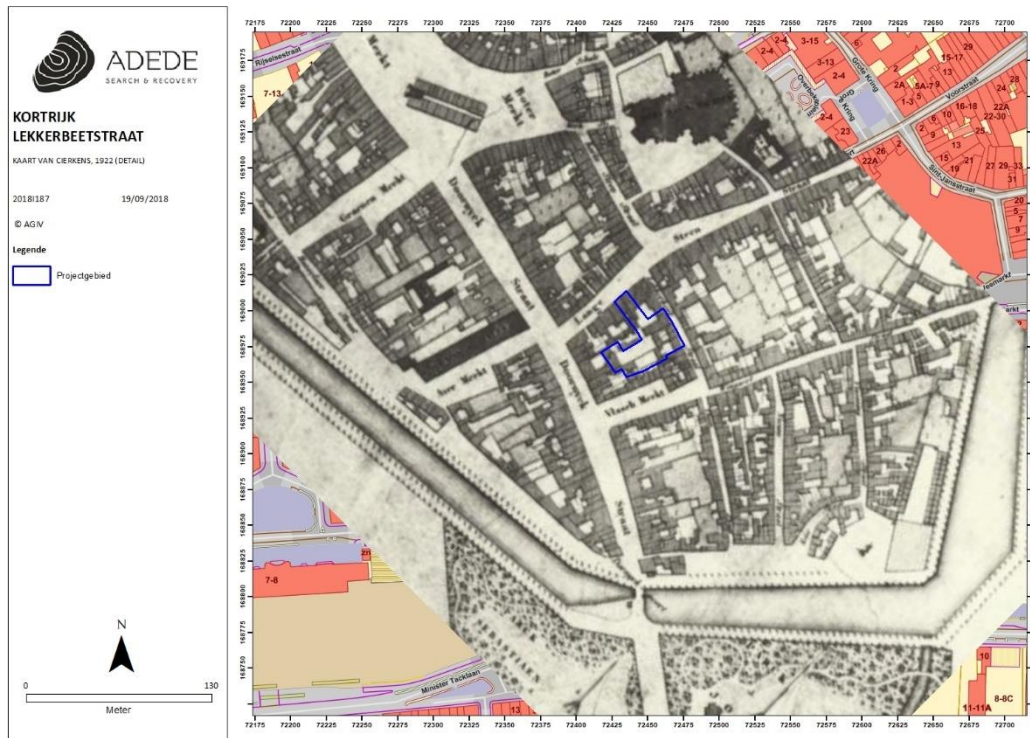
Figuur 19. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.

Een geschikte 19^e-eeuwse kaart is de stadsplattegrond die werd opgesteld door **Cierkens** in **1822**. De kaart sluit relatief nauw aan bij wat zichtbaar is op de Ferrariskaart. De huizenblok is volledig dicht gebouwd langs de straatkanten, terwijl binnenin de huizenblok enkele open ruimtes voorkomen die min of meer vergelijkbaar zijn met de Ferrariskaart. Binnen het onderzoeksgebied doet zich ook open ruimte voor, waarvan de grootste centrale open ruimte gelijkenissen vertoont met de open ruimte die ook vandaag nog zichtbaar is.

Figuur 20. Situering van het projectgebied op de kaart van Cierkens (1822).¹²

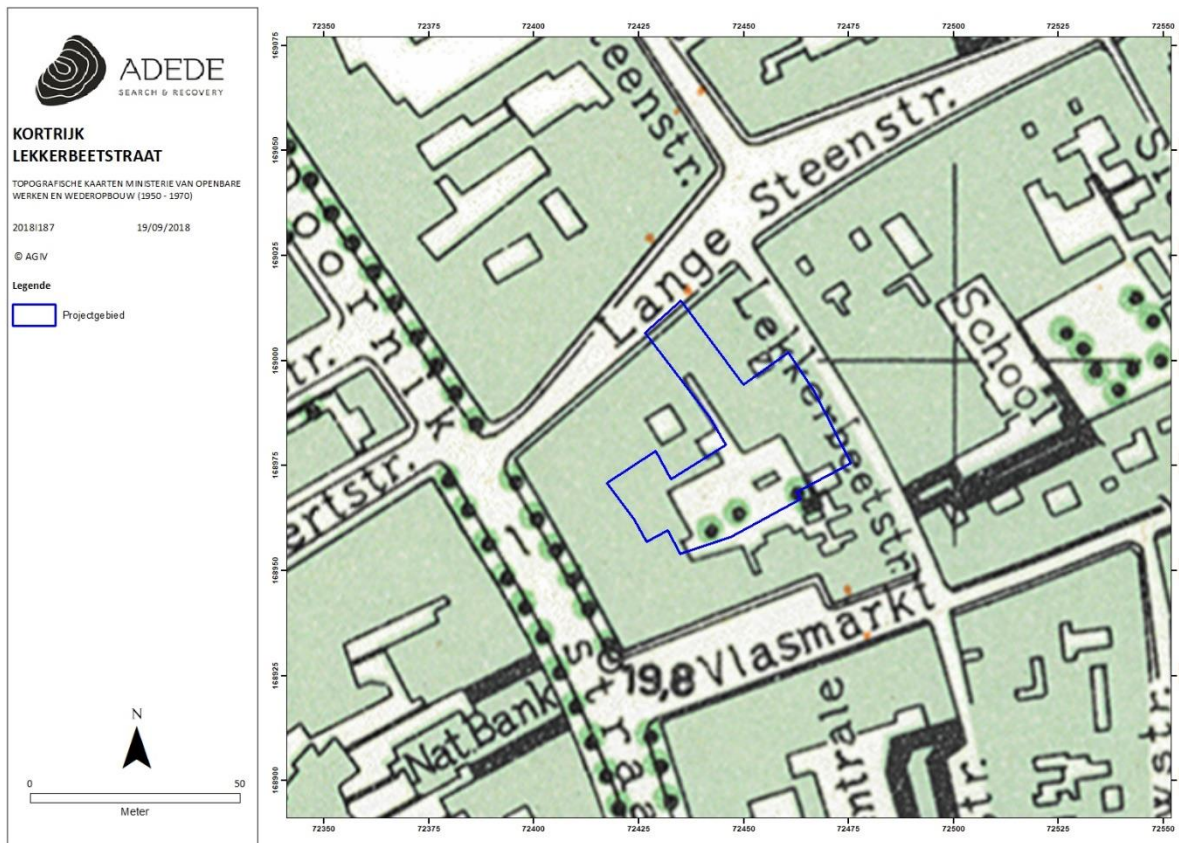
¹² <https://beeldbank.kortrijk.be/>

Figuur 21. Situering van het projectgebied op de kaart van Cierkens (1822).¹³

Ook op de **Topografische Kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw (1950 – 1970)** blijft de onbebouwde ruimte zichtbaar in het centrum van de huizenblok.

¹³ <https://beeldbank.kortrijk.be/>

Figuur 22. Situering van het projectgebied op de Topografische Kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw (1950 – 1970).

Hoewel de lage resolutie van de luchtfoto's uit 1971 en 1979-1990 het niet toelaat het projectgebied erg in detail te gaan bestuderen, kan toch worden gesteld dat de situatie, zoals die op de voorgaande kaart zichtbaar was, grosso modo gehandhaafd blijft. Het lijkt erop dat de open ruimte centraal in de gebouwenblok sinds de postmiddeleeuwen tot op heden een constante is.

Figuur 23. Situering van het projectgebied op de luchtfoto uit 1971

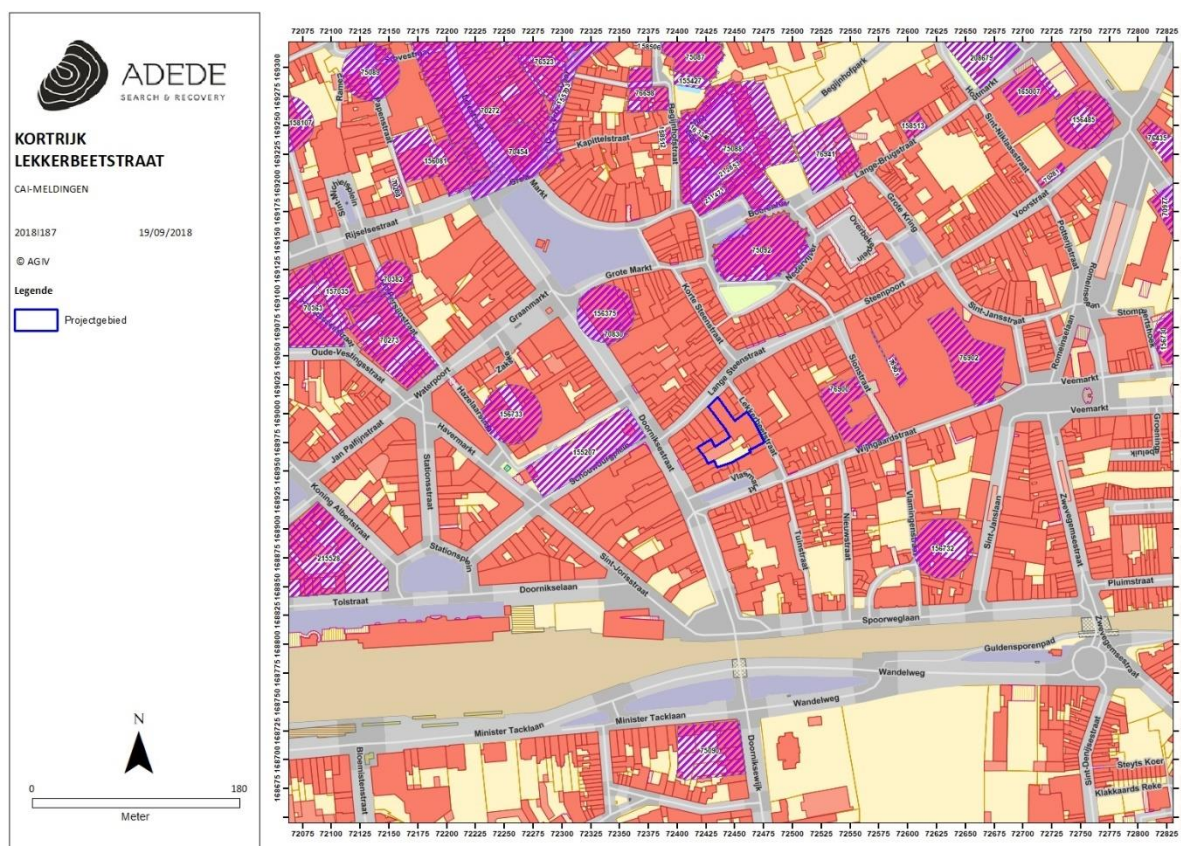
Figuur 24. Situering van het projectgebied op de luchtfoto uit 1979 – 1990.

3.4 Archeologische situering van het projectgebied

Gezien de ligging van het onderzoeksgebied binnen de historische stadskern van Kortrijk toont de CAI een overvloed aan meldingen in de omgeving van het onderzoeksgebied. Hieronder zullen er enkele in de directe omgeving van het onderzoeksgebied worden besproken.

- CAI-locatie 76900: Deze melding betreft het laatmiddeleeuwse Sionklooster. Uit historisch onderzoek blijkt dat op deze terreinen het 15de-eeuwse Sionklooster gesitueerd was. Archeologisch onderzoek laat funderingsresten van kloostergebouwen en een bijhorende begraafplaats zien. Het klooster wordt in 1797 opgeheven.
- CAI-locatie 155207: Bij archeologisch onderzoek langs het schouwburgplein werden verschillende laatmiddeleeuwse tot 17^e-eeuwse bewoningssporen aangetroffen. Het gaat hierbij onder meer om gebouwplattegronden, een waterput, afvalkuilen en tal van aardewerk.

- CAI-locatie 70830: bij het bouwen van een grootwarenhuis op de hoek van de Markt en de Doornikstraat werd een laatmiddeleeuwse grote gewelfde kelder aangetroffen. De toegang ligt aan de straatkant. Waarschijnlijk deed de kelder dienst als opslagplaats van een lakenhandelaar. De zuilen en kapitelen laten 13^e-eeuwse datering toe.
- CAI-locaties 156732 – 156733: Op basis van historische bronnen stonden hier laatmiddeleeuwse windmolens. Het gaat hier respectievelijk om de Hazelaremolen. Deze molen stond op de wallen, schuin tegenover de Hazelaarkapel (nu in de Hazelaarstraat ongeveer tegenover het standbeeld van Palfijn). En de Heilige-Geestmolen of de Molen aan de Neveldries, deze stond op de driehoek gevormd door de Vlamingenstraat en de Keer der Vlamingenstraat.
- CAI-locatie 75092: Deze melding betreft de Sint-Maartenskerk. Georiënteerd gotisch bedehuis, opgetrokken tussen 1390 en 1466, ter vervanging van de eerste gotische kerk, die verwoest werd in 1382 (Slag van Westrozebeke). Wanneer de Sint-Maartenskerk gesticht werd is onduidelijk. De oudste vermelding dateert van 1027, maar het ontstaan dient veel vroeger gesitueerd te worden. Tot 1270 stond op de plaats van de huidige Sint-Maartenskerk vermoedelijk een Romaans, driebeukig, basilikaal kerkgebouw. De archeologische vondsten zijn tot op heden te beperkt om het gebouw te reconstrueren. Op het einde van de 13de of het begin van de 14de eeuw werd op dezelfde plaats een nieuw bedehuis opgetrokken, een driebeukige hallekerk.

Figuur 25. Situering van enkele CAI locaties in de omgeving van het projectgebied.

4 Besluit

4.1 Archeologische verwachting

Uit het assessment van de diverse voorhanden zijnde bronnen blijkt duidelijk dat het onderzoeksgebied een erg hoog archeologisch potentieel moet worden toegeschreven. Gezien haar locatie binnen de historische kern van Kortrijk, meer bepaald de 14-eeuwse Bourgondische stadsomwalling, net ten zuiden van de nucleus van het Romeinse en middeleeuwse Kortrijk, kan archeologisch onderzoek op deze locatie mogelijk een waardevolle bijdrage leveren aan de kennis van de Kortrijkse stadsontwikkeling. Er mag worden gesteld dat een bodem met complexe verticale stratigrafie tot de verwachtingen behoort.

Hoewel verschillende steentijdvondsten in de ruime Kortrijkse regio werden geattesteerd is de kans eerder klein deze zich binnen een stadscontext, zoals die ter hoogte van het onderzoeksgebied mag verwacht worden, nog in primaire positie bevinden. De verwachting is dan ook eerder matig.

Divers archeologisch onderzoek heeft aangetoond dat Kortrijk ontstaat uit een vroegromeinse vicus die zich vormt op beide oevers van de Leie, daar waar twee Romeinse heirbanen elkaar kruisen. Eén van die heirbanen is de weg die van Bavay over Doornik richting Oudenburg loopt. Deze weg volgt het tracé van de dominante noord-zuid-as door de historische stadskern, de Doorniksestraat, en loopt dus bijgevolg direct ten westen van het onderzoeksgebied. Of het onderzoeksgebied effectief deel uitmaakt van de vicus of er net ten zuiden van is gesitueerd, is niet duidelijk. Het ligt hoe dan ook in de onmiddellijke omgeving van de gekende vondsten die het bestaan van de vicus hebben aangetoond en er mag dus sprake zijn van een hoog verwachtingspatroon naar Romeinse sporen.

Aangezien Kortrijk een doorstart kent tussen de Romeinse en vroegmiddeleeuwse bewoning lijkt ook voor deze periodes (Merovingisch en Karolingisch) een hoog verwachtingspatroon aan de orde.

Vanaf de volle middeleeuwen maakt het onderzoeksgebied zonder twijfel integraal deel uit van het Middeleeuwse Kortrijk. Er mag dus ook een hoog verwachtingspatroon worden naar voor geschoven voor de middeleeuwse periode en alle daaropvolgende periodes.

Een meer specifieke archeologische verwachting kan worden opgesteld naar eventuele sporen van de in de 14^e eeuw opgerichte Sint-Joriskapel met bijbehorend gasthuis voor reizende passanten. Het gasthuis verdween in 1747 en de kapel werd in 1813 afgebroken. Afgaand op historisch

kaartmateriaal bestaat de mogelijkheid dat de afbakening van het onderzoeksgebied en de terreinen van de kapel en het gasthuis deels overlappen.

4.2 Onderzoeksvragen

- ***Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied?***

Zoals hierboven reeds beschreven moet het onderzoeksgebied, op basis van de verschillende voorhanden zijnde bronnen, een hoog archeologisch potentieel worden toegeschreven vanaf de Romeinse periode.

- ***Zijn er archeologische sites met relevante cultuurhistorische waarde gekend op of in de omgeving van het onderzoeksgebied?***

Het onderzoeksgebied bevindt zich binnen de vastgestelde archeologische zone van de Kortrijkse historische stadskern. Binnen het onderzoeksgebied werd tot op heden nog geen archeologisch onderzoek uitgevoerd. In de directe omgeving van het onderzoeksgebied zijn wel tal van archeologische waarden gekend. Deze waarden hebben voornamelijk betrekking op archeologische sporen die zijn te linken aan het Romeinse en (post)middeleeuwse Kortrijk.

- ***Hoe evolueerde het historisch landgebruik en de bebouwing binnen het onderzoeksgebied?***

De vroegste cartografische bron, m.n. de Deventerkaart van halfweg 16de eeuw, toont op dat moment al duidelijk de aanwezigheid van stedelijke bebouwing binnen het onderzoeksgebied. De huizenblok tussen de Lekkerbeetstraat in het oosten en de Doorniksestraat in het westen, waartoe de onderzoekzone behoort, lijkt qua inplanting in de stadsplattegrond op dat moment al niet veel meer te verschillen met de huidige inplanting van de bebouwing. In de noordwesthoek van de huizenblok is op de kaart een religieus gebouw zichtbaar. Hoogstwaarschijnlijk is dit een afbeelding van de in de 14^e eeuw opgerichte Sint-Joriskapel met bijbehorend gasthuis voor reizende passanten. Het gasthuis verdween in 1747 en de kapel werd in 1813 afgebroken. Het onderzoeksgebied situeert zich binnen de 14de-eeuwse stadsomwalling wat toelaat te vermoeden dat er zich sinds de 14de eeuw bebouwing binnen het onderzoeksgebied voordeed. Aangezien de exacte begrenzing van de Romeinse vicus nog niet voldoende gekend is, is het niet

duidelijk of het onderzoeksgebied al dan niet binnen de Romeinse zone van Kortrijk valt. Zo niet dan zal het er eerder net ten zuiden van hebben gelegen. Hoe dan ook ligt het er met zekerheid in de directe omgeving van.

- ***Wat is de potentiële impact van de geplande werken op het cultuurhistorisch en archeologisch erfgoed?***

De geplande ingrepen (zie §2.5) zijn van dien aard dat ze eventuele archeologische sporen in de bodem onherroepelijk kunnen vernielen. Verder archeologisch onderzoek is hier dan ook aan de orde om het bodemarchief ter hoogte van het onderzoeksgebied verder archeologisch te gaan waarderen en voor latere generaties te documenteren.

4.3 Besluit gespecialiseerd publiek

Het uitgevoerde bureauonderzoek is er niet in geslaagd met absolute zekerheid de aan- of afwezigheid aan te tonen van een archeologische site ter hoogte van het onderzoeksgebied. Wel kan er een duidelijke verwachting wat betreft mogelijke archeologische sporen worden naar voor geschoven, alsook de te nemen maatregelen ter bescherming van deze eventuele archeologische sporen.

Uit het assessmentrapport is duidelijk gebleken dat het onderzoeksgebied een hoog archeologisch potentieel moet worden toegeschreven vanaf de Romeinse periode en alle daaropvolgende periodes. Door de ligging van het onderzoeksgebied kan verder archeologisch onderzoek mogelijk een substantiële bijdrage leveren aan de kennis van de vroeg(st)e stadsontwikkeling van Kortrijk. Meer specifiek zij er binnen het onderzoeksgebied mogelijk sporen terug te vinden de in de 14^e eeuw opgerichte Sint-Joriskapel met bijbehorend gasthuis voor reizende passanten. Het gasthuis verdween in 1747 en de kapel werd in 1813 afgebroken.

De geplande ingrepen betekenen een bedreiging voor eventuele archeologische sporen in de bodem, en gezien het hoog archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied is verder archeologisch onderzoek dan ook aan de orde. Gezien de ligging binnen de historische stadskern van Kortrijk mag een complexe verticale stratigrafie van de bodem worden verwacht. Daarom adviseert ADEDE bvba archeologische prospectie met ingreep in de bodem onder de vorm van proefputten.

5 Bibliografie

Literatuur:

- DESPRIET P., 2000 jaar Kortrijk, Kortrijk, 1990.
- DESPRIET P. 2008: Kortrijk en Vauban (1633-1307). Het ontstaan en de topografie van een vesting 4e tot 19e eeuw, Archeologische en Historische monografieën van Zuid-West-Vlaanderen 68, Kortrijk.
- VERHULST A. 1999: The rise of cities in North-West Europe, Cambridge.

Online:

- <https://www.agiv.be>
- <https://inventaris.onroenderfgoed.be>
- <http://www.geopunt.be/>
- <http://www.cartesius.be>
- <https://geo.onroenderfgoed.be>
- <https://cai.onroenderfgoed.be>
- <https://beeldbank.kortrijk.be>

6 Lijst van plannen

Plannr.	Beschrijving	Schaal	Wijze vervaardiging	Datum aanmaak
0001	Projectgebied op topografische kaart.	1:1500	digitaal	19/09/2018
0002	Projectgebied op orthofoto uit 2016.	1:1000	digitaal	19/09/2018
0003	Projectgebied op GRB kaart, kadastrale informatie.	1:800	digitaal	19/09/2018
0004	Gekende verstoorde zones binnen het projectgebied.		digitaal	19/09/2018
0005	Inplantingsplan bestaande situatie projectgebied.		digitaal	19/09/2018
0006	Inplantingsplan geplande situatie projectgebied.		digitaal	19/09/2018
0007	Projectgebied op Digitaal hoogtemodel Vlaanderen II, Digitaal terreinmodel, raster 1m.	1:25000	digitaal	19/09/2018
0008	Projectgebied op Digitaal hoogtemodel Vlaanderen II, Digitaal terreinmodel, raster 1m (Detail).	1:500	digitaal	19/09/2018
0009	Projectgebied op de tertiair geologische kaart.	1:800	digitaal	19/09/2018
0010	Projectgebied op de quartair geologische kaart.	1:1500	digitaal	19/09/2018
0011	Projectgebied op de bodemtypekaart.	1:1250	digitaal	19/09/2018
0012	Projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart per perceel, opname 2016.	1:1500	digitaal	19/09/2018
0013	Projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart der Vlaamse gemeenten.	1:1500	digitaal	19/09/2018
0014	Projectgebied op de landgebruikskaart (bodemgebruiksbestand), opname 2001.	1:500	digitaal	19/09/2018
0015	Projectgebied op het gewestplan.	1:500	digitaal	19/09/2018
0016	Projectgebied op kaart van Deventer.	1:800	analoog	19/09/2018
0017	Projectgebied op kaart van Sanderus	1:800	analoog	19/09/2018
0018	Projectgebied op kaart van P. le Poivre	1:800	analoog	19/09/2018
0019	Projectgebied op kaart van Ferraris.	1:800	analoog	19/09/2018
0020	Projectgebied op kaart van Cierkens	1:800	analoog	19/09/2018
0021	Projectgebied op topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw	1:800	analoog	19/09/2018
0022	Projectgebied op luchtfoto uit 1971.	1:800	digitaal	19/09/2018
0023	Projectgebied op luchtfoto uit 1979-1990.	1:800	digitaal	19/09/2018

0024	CAI-locaties ten opzichte van het projectgebied.	1:1500	digitaal	19/09/2018
------	--	--------	----------	------------

7 Lijst van figuren

Figuur 1. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m.	- 19 -
Figuur 2. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m (detail).	- 20 -
Figuur 3. Hoogteprofielen van het projectgebied.	- 20 -
Figuur 4. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.	- 21 -
Figuur 5. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.	- 22 -
Figuur 6. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.	- 23 -
Figuur 7. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.	- 24 -
Figuur 8. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.	- 24 -
Figuur 9. Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand.	- 25 -
Figuur 10. Situering van het projectgebied op het gewestplan.	- 26 -
Figuur 11. Situatie Kortrijkse binnenstad rond 1350 volgens Despriet (projectgebied wit omcirkeld).	- 29 -
Figuur 12. Situering van het projectgebied op de Van Deventerkaart, medio 16^e eeuw.	- 30 -
Figuur 13. Situering van het projectgebied op de Van Deventerkaart, medio 16^e eeuw (detail).	- 31 -
Figuur 14. Situering van het projectgebied op de kaart van Sanderus.	- 32 -
Figuur 15. Situering van het projectgebied op de kaart van Sanderus (detail).	- 33 -
Figuur 16. Situering van het projectgebied op het stadgezicht van Pierre Le Poivre (1580).	- 34 -
Figuur 17. Situering van het projectgebied op het stadgezicht van Pierre Le Poivre (1580).	- 35 -
Figuur 18. Stadscentrum in 1634-1641 door L. de Bersaques.	- 36 -
Figuur 19. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.	- 37 -
Figuur 20. Situering van het projectgebied op de kaart van Cierkens (1822).	- 38 -
Figuur 21. Situering van het projectgebied op de kaart van Cierkens (1822).	- 39 -
Figuur 22. Situering van het projectgebied op de Topografische Kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw (1950 – 1970).	- 40 -
Figuur 23. Situering van het projectgebied op de luchtfoto uit 1971.	- 41 -
Figuur 24. Situering van het projectgebied op de luchtfoto uit 1979 – 1990.	- 42 -
Figuur 25. Situering van enkele CAI locaties in de omgeving van het projectgebied.	- 44 -